

ΕΚΘΕΣΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ 2018

memento (a)mori

ενθυμού & μη λησμόνει

« Π Ο Λ (ε) Ι Σ »

Λαμπρινή Μποβιάτσου • Μιράντα Σκυλουράκη • Αλίκη Χιωτάκη

Επιμέλεια: Μανόλης Καρτεράκης

Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων

Η κληρονομιά μας
το παρόν συναντά
το μέλλον

European Heritage Days
Journées européennes de
patrimoine

memento mori } να θυμάσαι ότι θα πεθάνεις
(μεσαιωνικό γνωμικό)

amor } αγάπη, έρωτας

memento (a)mori } θυμήσου ν' αγαπάς
για να μην πεθα(ι)νει(ς)

Τοῦτό τοι ἡμετέρης μνημήϊον, ἐσθλέ Σαβίνε,
ἢ λίθος ἢ μικρὴ τῆς μεγάλης φιλίης.
Αἰεὶ ζητήσω σε· σὺ δ', εἰ θέμις ἐν φθιμένοισι,
τοῦ Λήθης ἐπ' ἐμοὶ μη τι πῆξ πόματος.

Αδέσποτον

ΠΑ, VII, 346

Πέτρα μικρή, μα ας στέκει μνημείο
της τρανής φιλίας μας, Σαβίνε αγαθέ.
Πάντα θα σε θυμάμαι· κι αν στους νεκρούς ανάρμοστο δεν είναι,
μην πεις, ποτέ μην πεις για με της Λήθης το νερό.

Ανώνυμου

Παλατινή Ανθολογία, VII, 346*

*Επιτάφιος Λόγος. Αρχαία Ελληνικά Επιτύμβια Επιγράμματα,
μτφρ. Παντελής Μπουκάλας, Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα, Σειρά «Μέλαινα Χολή», 1999

Συντελεστές Έκθεσης & Καταλόγου

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Συμβούλιο της Ευρώπης
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων
Περιφέρεια Κρήτης
Περιφερειακή Ενότητα Χανίων
Δήμος Χανίων
ΚΕΠΠΕΔΗΧ - ΚΑΜ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δρ Ελένη Παπαδοπούλου
Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη
Εφορείας Αρχαιοτήτων Χανίων
Ευανθία Τέγου
Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Τμήματος Προϊστορικών
και Κλασικών Αρχαιοτήτων
και Μουσείων (Εφ. Α. Χανίων)

ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Ελπίδα Τσιτσιρίδη
Αντιδήμαρχος Πολιτισμού (Δήμος Χανίων)
Αθανασία Ζώτου
Υπεύθυνη θεμάτων Πολιτισμού (Περιφέρεια
Κρήτης - Περιφερειακή Ενότητα Χανίων)

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ - ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

(σύλληψη, έρευνα, κείμενα, παρουσίαση)
Μανόλης Καρτεράκης
Ιστορικός Τέχνης - Επιμελητής (Μέλος ICOM)

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ευθυμία Κατάκη
Δρ Αικατερίνη Τζανακάκη
Αγγελική Τσίγκου
Αρχαιολόγοι (Εφ. Α. Χανίων)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Δρ Ρούλα Οικονομάκη
Μεταφράστρια (Περ. Κρ. - Περ. Εν. Χανίων)
Για την ιστορία του μνημείου
και τα ευρήματα του Αρχ. Μουσείου Χανίων:
Κατερίνα Τζανακάκη
(Εφ. Α. Χανίων)

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Διονύσιος Αχτύπης
Διοικητικός (Εφ. Α. Χανίων)

ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Μαρία Κουνδούρου
Συντηρήτρια Αρχαιοτήτων
& Έργων Τέχνης (Εφ. Α. Χανίων)
Στέλιος Κυνηγάκης
Ηλεκτρονικός Μηχανικός (Εφ. Α. Χανίων)
Νεκτάριος Μπαμπουνάκης
Εργατοτεχνίτης (Εφ. Α. Χανίων)

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Βασίλης Πισώνης - Scripta

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

Red Pear

ΕΥΛΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Βασίλης Πλατσάκης

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΚΘΕΜΑΤΩΝ

Αρχειό Εφορείας Αρχαιοτήτων Χανίων
Αρχεία συμμετεχόντων καλλιτεχνών

Ιδιαίτερες ευχαριστίες σε όλους τους υποστηρικτές
φορείς και τους χορηγούς, στον **Ιωάννη Αρξοντάκη**,
τον **Παντελή Πετσετάκη**, τον **Γιώργο Αναστασάκη**
και τον **Πάνη Ν. Καρτεράκη** για τη συμβολή τους.

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Βενιζέλειο Ωδείο Χανίων
Σύνδεσμος για την διάδοση
των Καλών Τεχνών στην Κρήτη
Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
Τμήμα Δυτικής Κρήτης
Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Χανίων
Πολιτιστικός Σύλλογος «Φίλοι της Ιταλίας»
Ελληνογαλλικός Σύλλογος Χανίων
Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Χανίων - Ελαιουργείον

Η αληγοριά μας
το παρελθόν συναντά
το μέλλον

European Heritage Days
Journées européennes du
patrimoine

ΕΚΘΕΣΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ 2018

memento (a)mori

ενθυμού & μη λησμόνει

« Π Ο Λ (ε) Ι Σ »

Λαμπρινή Μποβιάτσου • Μιράντα Σκυλουράκη • Αλίκη Χιωτάκη

Επιμέλεια: Μανόλης Καρτεράκης

28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ - 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2018

Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων

ΜΕΓΑΛΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

a Girmald Group company

ΧΟΡΗΓΟΙ

II.

Με ευχαρίστηση υποδεχόμαστε την έκθεση σύγχρονης τέχνης «Memento (α)μοι: Ενθυμίου και μη λησμόνει» στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων, ένα τολμηρό αλλά δόκιμο εγχείρημα που αποπειράται να διαπραγματευτεί την έννοια του πολιτισμού ως παλίμψηστου, και να τη συσχετίσει με την ατομική και συλλογική μνήμη χρησιμοποιώντας εικαστικούς όρους.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο-Μνημείο των Χανίων, ο Ενετικός Ναός του Αγ. Φραγκίσκου, κιβωτός α-λήθειας, φιλοξενεί στο παραπάνω πλαίσιο εκτός από τα αρχαία ανθρώπινα αποτυπώματα στον Κρητικό χώρο και έργα σύγχρονων καλλιτεχνών, χωρίς να λείπουν οι αναφορές στα οθωμανικά και τα νεότερα χρόνια, σύμφωνα με το κτηριακό κέλυφος και τη ζωντανή πόλη.

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού στηρίζει και ενισχύει δράσεις και πρωτοβουλίες οι οποίες αντιπαραβάλλουν και προκαλούν το διάλογο της πολιτιστικής κληρονομιάς με την καλλιτεχνική δημιουργία των ημερών μας. Σίγουροι για την επιτυχία της, χαιρετίζουμε τη φρέσκια και πρωτοποριακή αυτή προσέγγιση, πολύ περισσότερο αφού εμπλέκει ενεργά, πέρα από την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων και τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ενώ δικαιολογημένα εντάσσεται στις πανευρωπαϊκές δράσεις των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 και του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018.

Δρ Μαρία Ανδρεαδάκη-Βλαζάκη

Γενική Γραμματέας Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού

III.

Αν η Μνήμη ορίζει τον πορθμό και ταυτόχρονα το δίαυλο της ζωής των ανθρώπων, ο πολιτισμός συνιστά το πολύπτυχο εκείνο δίκτυο πνευματικών ζητήσεων και πραγματώσεων, μόνο ικανό να αφηγηθεί επί της ουσίας τους «τόπους», τα ίχνη αυτής της Μνήμης, όπως διασπείρονται στον ιδιωτικό και το δημόσιο χώρο και ποικιλότητα αποδίδουν καλλιτεχνικά εγχειρήματα, με στόχο να δοθεί μορφή και σχήμα στο διαφεύγοντα Χρόνο: να κερδηθεί η εκάστοτε παροντικότητα του και να κληροδοτηθεί στις επόμενες γενιές ως πόρος για το μέλλον.

Η αφήγηση αυτή για τη Μνήμη, για τις τύχες ατομικών και συλλογικών παραστάσεων και βιωμάτων, που διατρέχει τους αιώνες και γονιμοποιεί ό,τι ονομάζουμε πολιτιστική κληρονομιά, μπορεί δραστικά να στοιχειοθετηθεί με άξονες αναφοράς τη σύγχρονη πόλη και το σύγχρονο Μουσείο, τη μακροσκοπική δηλαδή σκηνή των μνημείων και τη μικροσκοπική των ευρημάτων.

Δράσεις όπως αυτές που αναπτύσσονται στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018, οδηγούν την πόλη και το Μουσείο να δρουν ζωτικά και να ελκύουν τους πολίτες των σημερινών ευρωπαϊκών κοινωνιών να συμμετάσχουν σ' αυτό τον ανοικτό διάλογο της Μνήμης, να συνδέσουν τις μορφές του παρελθόντος με το εξακολουθητικά αναδυόμενο μέλλον του παρόντος.

Δρ Ελένη Παπαδοπούλου

Προϊσταμένη Εφορείας Αρχαιοτήτων Χανίων

Φίλες και Φίλοι,

Με ιδιαίτερη χαρά η Περιφερειακή Ενότητα Χανίων συμμετέχει στον Εορτασμό των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΕΗΠΚ) 2018 – ΠΟΛ(Ε)ΙΣ – και του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018, συνδιοργανώνοντας με άλλους φορείς των Χανίων την έκθεση σύγχρονης τέχνης, «Memento (a)tori: Ενθυμού και μη λησμόνει», στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων, από τις 28 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 31 Οκτωβρίου 2018. Η έκθεση θα συνοδεύεται από την πραγματοποίηση δύο συναυλιών Παλαιάς Μουσικής.

Με τις συγκεκριμένες δράσεις επιχειρούμε την επι-κοινωνία των πολιτών με την πολιτιστική μας κληρονομιά και το έργο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Χανίων, την ανάδειξη του καλλιτεχνικού δυναμικού του τόπου μας και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα ατομικής και συλλογικής Μνήμης. Ταυτόχρονα, επιχειρούμε την προβολή των Χανίων τόσο σε τοπικό και εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο πλαίσιο του Εορτασμού των ΕΗΠΚ, μέσα από τη δημιουργία πολιτιστικών δράσεων υψηλής αισθητικής. Καλώ όλες τις Χανιώτισσες και τους Χανιώτες να τιμήσουν με την παρουσία τους τις δράσεις στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων και ευχαριστώ θερμά όλους τους συνδιοργανωτές και τους αρωγούς που συνέβαλαν στην υλοποίησή τους.

Απόστολος Βουλγαράκης
Αντιπεριφερειάρχης Χανίων

Με χαρά ο Δήμος Χανίων στηρίζει τη διοργάνωση της πολύ ενδιαφέρουσας έκθεσης σύγχρονης τέχνης «Memento (a)tori: Ενθυμού και μη λησμόνει», που παρουσιάζεται στο Αρχαιολογικό μας Μουσείο, στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018.

Η σημαντική αυτή έκθεση, την οποία επιμελείται ο Ιστορικός Τέχνης, Μανόλης Καρτεράκης, αποτελεί αναμφίβολα πολιτιστική δράση υψηλής αισθητικής, η οποία προβάλλει τόσο την πόλη μας όσο και τον πολιτιστικό της πλούτο, ευαισθητοποιώντας μας παράλληλα σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς. Η μνήμη, άλλωστε, συνδέεται στενά με τη διατήρηση και τη διαφύλαξη του πολιτισμού μας και της ιστορίας του, την οποία έχουμε χρέος να μεταδώσουμε ως θησαυρό στις επόμενες γενιές.

Στο πλαίσιο της έκθεσης, τρεις σημαντικοί σύγχρονοι καλλιτέχνες με τις εικαστικές τους δημιουργίες δημιουργούν έναν διάλογο με συνειρμούς και σύμβολα και επίκεντρο τη βιωμένη τους μνήμη. Μεγάλο επίσης είναι και το ενδιαφέρον, που παρουσιάζουν οι παράλληλες εκδηλώσεις της έκθεσης. Με τη διοργάνωση δράσεων, όπως την παρούσα έκθεση, η πόλη μας αναδεικνύεται σε κέντρο του πολιτισμού και των τεχνών. Καλώ το φιλότεχνο κοινό των Χανίων να αγκαλιάσει και να απολαύσει αυτή τη μοναδική προσπάθεια, η οποία το βέβαιο είναι ότι θα του δώσει τροφή για σκέψη και στοχασμό.

Αναστάσιος Βάμβουκας
Δήμαρχος Χανίων

Πόλ(ε)ις ως σημάδια μνήμης

*Κάτω από την ιστορία, η μνήμη και η λήθη.
Κάτω από την μνήμη και την λήθη, η ζωή.
Μα το να γράφεις την ζωή είναι μια άλλη ιστορία.
Το ατελείωτο.*

Paul Ricoeur

Μπορούμε να στοχαστούμε σήμερα την πόλη μας – και ευρύτερα την πολιτιστική μας κληρονομιά – με μια ποιητική αισθαντικότητα, μέσα από τις φαινομενικά αφανείς της λεπτομέρειες, ως ένα σύνολο αποτυπωμάτων μνήμης* από βιώματα των πολιτών της στον χρόνο; Έχουμε την δυνατότητα να διακρίνουμε και να εκτιμήσουμε αυτά τα ίχνη των προσωπικών διαδρομών που διασταυρώνονται και συνυπάρχουν, αλλά και που λαμβάνουν νοήματα πρόσφορα να δηλωθούν, να επικοινωνηθούν, να διασφαλιστούν και να μεταβιβαστούν, τα οποία ρητά ή άρρητα μας συνδέουν, όπως τα αρχαιολογικά θραύσματα που αφηγούνται μέσα στο Μουσείο τις ιστορίες τους; Διαθέτουμε τα γνωστικά, αλλά και τα συναισθηματικά εφόδια για να κατανοήσουμε τις μνήμες που κρύβονται μέσα από αυτά τα ίχνη, να αντιληφθούμε τις αγωνίες που εκφράζουν, την σημασία που μπορεί να έχουν, κι έπειτα, ως πολίτες, να φροντίσουμε κι εμείς με την σειρά μας για τα υλικά και άυλα κατάλοιπά τους, μεταδιδοντάς τα στις επόμενες γενιές που θα μας ακολουθήσουν;

Η παρούσα έκθεση έχει ως στόχο να μας βοηθήσει να αναπτύξουμε μία εσωτερικότητα στην ευαισθησία που καλούμαστε να έχουμε ως πολίτες για την πολιτιστική μας κληρονομιά. Με την πορεία της Μνήμης να αποτελεί τον κεντρικό ιστό της, από μία σωματική κατάσταση, αλλά και ως συστατικό στοιχείο ταυτότητας και νοήματος της ύπαρξης, μέχρι ένα (δια)προσωπικό βίωμα αλλά και ως μία συλλογική σύνδεση, μία γέφυρα του παλαιού με το νέο, και τελικά με την ιστορία μας, έρχεται να μας προσφέρει μια ελεύθερη ποιητική διαδρομή σε μία αφαιρετική μικρογραφία πόλης και συγχρόνως έναν ιδιότυπο οίκο, το Μουσείο. Εκεί όπου ο θεατής καλείται να συνδεθεί τόσο με την προσωπική όσο και με την συλλογική μνήμη του ώστε να τις μεταπλάσει σε ιστορική-πολιτισμική συνείδηση.

Ως χώρος και χρόνος υλοποίησης της έκθεσης επιλέχθηκε εστιασμένα το Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων, όπως εδράζεται τα τελευταία 56 χρόνια σε ένα μεσαιωνικό μνημείο της πόλης των Χανίων, τον Βενετικό Ναό του Αγ. Φραγκίσκου, και λίγο πριν μετακινήσει και αναπτύξει την έκθεση της συλλογής του σε ένα νέο, μεγαλύτερο κτίριο συμβατό με τις πλέον σύγχρονες μουσειολογικές προδιαγραφές. Η μουσειακή συλλογή που αφηγείται μέσω των ευρημάτων την πολύπτυχη ιστορία της αρχαίων πόλεων της περιοχής της Δυτικής Κρήτης, μαζί με το ίδιο το μεσαιωνικό μνημείο που αποτυπώνει ίχνη της ιστορίας της πόλης των Χανίων μέχρι τις μέρες μας, σε συνδυασμό με την επικείμενη διαδικασία μεταβίβασης της υπάρχουσας συλλογής σε ανάμνηση, δεν θα μπορούσε να σταθεί πιο κατάλληλη έμπνευση για να αναπτυχθεί μία εικαστική προβληματική γύρω από την μνήμη με σύγχρονους όρους.

Η έκθεση υλοποιείται στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς κατά το

*Για το θέμα της μνήμης και της σχέσης της με την ιστορία και τον πολιτισμό βλ. ενδεικτικά:
ASSMAN, Jan, *Η πολιτισμική μνήμη: Γραφή, ανάμνηση και πολιτική ταυτότητα στους πρώιμους ανώτερους πολιτισμούς*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2017.
LE GOFF, Jacques, *Ιστορία και Μνήμη*, Αθήνα: εκδ. Νεφέλη, 1998.
ΛΙΑΚΟΣ, Αντώνης, *Αποκάλυψη, Ουτοπία και Ιστορία: Οι μεταμορφώσεις της ιστορικής συνείδησης*, Αθήνα: εκδ. Πόλις, 2011.
RICOEUR, Paul, *Η Μνήμη, η Ιστορία, η Λήθη*, Αθήνα: εκδ. Ίνδικτος, 2013.
YATES, Frances, *Η τέχνη της Μνήμης*, Αθήνα: εκδ. MIET, 2014.

Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018, τιμής ένεκεν του εν λόγω Μουσείου-μνημείου που λειτουργεί συμβολικά ως κιβωτός της παλιμψηπτης μνήμης της Κρητικής πόλης. Αφιερώνεται στις αναμνήσεις των διαφορετικών γενεών εργαζομένων και επισκεπτών του, πολιτών των Χανίων και μη, in memoriam.

Η Οδή στη Μνημοσύνη ως εκθεσιακή αφήγηση

Με αφετηρία τον «επίλογο» της μέχρι τώρα χρήσης του μεσαιωνικού μνημείου για την στέγαση του Αρχαιολογικού Μουσείου Χανίων, η έκθεση, μέσα από μία αλληγορική αφήγηση, λαμβάνει αφαιρετικά την μορφή μιας οπτικοποιημένης ωδής προς το Μουσείο, ως «ναό των Μουσών», και ιδιαίτερα προς την μητέρα εκείνων, την **Μνημοσύνη**, την θεά της μνήμης κατά την αρχαία ελληνική μυθολογία, και σταθερή επίκληση των ποιητών στο πέρασμα των αιώνων. Ειδικότερα, εμπνέεται από το tripλό στροφικό σύστημα της ωδής ως ποιητικό είδος (στροφή-αντιστροφή-επιπώδος) και αναπτύσσεται εννοιολογικά μέσα από τριμερή συνθετικά σχήματα (αρχαίο-σύγχρονο-άυλο, εγώ-εμείς-οί άλλοι, κλπ.) που λειτουργούν βαθμιαία ως μεταβάσεις από το ατομικό στο συλλογικό επίπεδο. Σε ένα πρώτο επίπεδο, ο θεατής καλείται να «μυθηθεί» μέσα από μία βιωματική καταβύθιση σε ενθύμια και αναμνήσεις, για να μπορέσει, μέσα από μία διαδικασία «εξ-οικείωσης», συνειδητά πια να επανεκτιμήσει την αξία τόσο της ατομικής όσο και της συλλογικής του μνήμης που αποτυπώνεται στα ίδια τα μνημεία. Συγχρόνως, όμως, εγκωμιάζεται, εμμέσως πενήθει, και τελικά κατευδύνεται το ίδιο το Μουσείο-μνημείο – αλλά και η μνήμη της πόλης που αυτό εκπροσωπεί – από το παρελθόν προς το μέλλον.

Στον υπάρχοντα χώρο, λοιπόν, του Μουσείου-μνημείου, τα εύθραυστα υλικά κατάλοιπα της Αρχαιότητας συναντώνται στο παρόν με τις ζωντανές ματιές των πολιτών, μέσα από έναν υποβλητικό διάλογο με συνειρμούς και σύμβολα που απορρέουν από τις εικαστικές δημιουργίες τριών σύγχρονων γυναικών καλλιτεχνών που ζουν και εργάζονται στην πόλη των Χανίων (**Λαμπρινή Μποδιάτσου, Μιράντα Σκυλουράκη και Αλίκη Χιωτάκη**), οι οποίες επίμονα – αν όχι επίπονα – προβληματίζονται στα έργα τους με τα (δια)προσωπικά σπαράγματα της βιωμένης μνήμης τους. Θέτοντας υπαρξιακά ερωτήματα σε πρώτο πρόσωπο, αναζητώντας ωστόσο εναγώνια μέσα σε αυτά την σχέση με τον Άλλο, οι τρεις εικαστικοί προσπαθούν να συγκρατήσουν, αλλά και να επικοινωνήσουν τα ζητούμενά τους, εικονοποιώντας τα με υλικά και μέσα ευαίσθητα, όπως το σχέδιο, θερμά, γήινα αλλά και εύθρυπτα, όπως το χαρτί ή το κώμα, ή σκεδόν άυλα, όπως το βίντεο, αλλά και προσωπικά, όπως τα καθημερινά αντικείμενα που έχουν επιλέξει.

Στα έργα της **Λαμπρινής Μποδιάτσου**, η αποτύπωση της μνήμης εστιάζει στην έννοια του θραύσματος, αλλά και της εμφανικής αντανάκλασης του εαυτού ως συνειδητά βιωμένου υποκειμένου μέσα στο εφήμερο του χρόνου. Κατ'αναλογία με τον «ακινητοποιημένο» χρόνο των αρχαίων καταλοίπων, μάς εμπλέκει άμεσα, μέσα από το καθρέφτισμα του βλέμματος, να ταυτιστούμε μαζί της και να παρατηρήσουμε τι συμβαίνει γύρω και εντός μας.

Στην εικαστική δουλειά της **Μιράντας Σκυλουράκη**, η έννοια της μνήμης παίρνει διαστάσεις υπαρξιακές απέναντι στον θάνατο, δηλώνοντας τον απογυμνωμένο με έναν λυρισμό που αναπτύσσεται μέσα από τις σουρεαλιστικές κατακτήσεις. Άλλοτε εστιάζοντας στην έννοια των αναμνήσεων και των ενθυμίων του εαυτού από τον (εκλιπόντα) Άλλο και άλλοτε διευρύνοντας την κλίμακα στις συλλογικές αναπαραστάσεις, σαν ένας άλλος Σαϊδηρικός Άμλετ, αφήνει ανοιχτό τον ερώτημα για την αξιολόγηση του παρελθόντος από το παρόν και το μέλλον.

Στις δημιουργίες της **Αλίκης Χιωτάκη**, το θέμα της μνήμης αναπτύσσεται κυρίως ως μία αγωνία αποτύπωσης του φευγαλέου, μέσα από μία γραφή στα όρια εξηρησιονισμού και μαγικού ρεαλισμού. Μέσα σε χώρους φορτισμένους από μνήμες του παρελθόντος, και δίνοντας έμφραση σε λεπτομέρειες σκληρά εστιασμένες που τονίζουν το στοιχείο του παράδοξου, μεταξύ πράξης και φαντασίωσης – εκδίσου βιωμένης ως προσωπική κατάσταση α-λθειας –, η μνήμη παίρνει την μορφή της υπογράμμισης μίας ανάγκης επι-κοινωνίας με τον Άλλο.

Κατά την εικαστική ανάπτυξη της ωδής, η ποιητική διαδρομή στην παλιμψηπτη μνήμη της πό-

Λη συμπληρώνεται από τα άυλα κατάλοιπα της ανθρώπινης μνήμης, τα λόγια και τις σκέψεις, τα οποία λειτουργούν ως υπομνήσεις στον χώρο. Άλλοτε ως στίχοι, επιλεγμένοι από αρχαία επιτύμβια επιγράμματα της **Παλατινής Ανθολογίας** ή ποιήματα του **Κ.Π. Καβάφη**, και άλλοτε ως θησαυρίσματα από κείμενα του φιλοσόφου-θεολόγου **Αγ. Αυγουστίνου**, του κριτικού της λογοτεχνίας και του πολιτισμού **Roland Barthes**, καθώς και του ψυχιάτρου-ψυχοθεραπευτή **Irvin Yalom**, υπογραμμίζουν την ζωτική διάσταση που ενέχει η μνήμη απέναντι στον θάνατο, ενώ αναδεικνύουν το πλήθος όλων αυτών των *μνημείων* που μας συνδέουν μεταξύ μας διαχρονικά, μέσα από τα αποτυπώματά της, σε ατομικό αλλά και σε συλλογικό επίπεδο, τα οποία αξίζουν να διαφυλαχθούν.

Διαδρομές της Μνήμης: Από τις αναμνήσεις του σώματος στον πολιτισμό της ανάμνησης

Αν διατυπώνεται στις μέρες μας τόσο πλούσιος ανα-στοχαστικός λόγος για την Μνήμη, είτε την ατομική είτε την συλλογική, δεν θα πρέπει να είναι άξιο απορίας. Σε μία εποχή νωπή ακόμα ως προς την διαχείριση των τραυμάτων των Παγκοσμίων Πολέμων, τα οποία για πολλούς ακόμα παραμένουν ανοιχτά, με συνεχείς νέες πληθυσμιακές ανακατατάξεις σε μία παγκοσμιοποιημένη γεωγραφία ενός ενοποιημένου(;) πλανητικού τοπίου, αλλά και με την διαρκώς αυξανόμενη διάδοση νέων τεχνολογικών μέσων που αλλάζουν τόσο την εικόνα του εαυτού όσο και την σχέση με τον Άλλο, τα «δεδομένα» της ανθρωπότητας καταγράφονται συνεχώς ως νέα αποτυπώματα της συλλογικής μνήμης. Συγχρόνως, όμως, άλλο τόσο χάνονται μες στην υπερ-πληθώρα τους αλλά και μες στην ανεπαρκή πρόσληψή τους. Είναι φυσικό, λοιπόν, να διατυπώνεται εκ νέου το ερώτημα «τι είναι αυτό που αξίζει να διασωθεί;», ποια είναι δηλαδή τα *μνημεία* μας, τι κάνουμε γι' αυτά, πώς τα παραλαμβάνουμε, πώς τα κληροδοτούμε.

Σε ένα προσωπικό επίπεδο, η Μνήμη, ως σωματικό υλικό της συνείδησης, αλλά και ως εναγώνια προσπάθεια διαφύλαξης ενός νοήματος (ή μιας ταυτότητας), ανάμεσα στην αγάπη για την ζωή και την αγωνιώδη αντίσταση στον θάνατο (*memento (a)morī*), παλεύει συνεχώς με τον χρόνο για να μπορέσει να συγκρατήσει την ζωή διαφορετικά γίνεται λήθη). Κι αν αυτή η λαβυρινθώδης, εσωτερική, αλλά και συν-τροφική πορεία της Μνήμης ανάμεσα στα μεγάλα ερωτήματα του ανθρώπου «Από πού ερχόμαστε; Ποιοι είμαστε; Πού πάμε;», γίνεται ελλειπτικά, συχνά με (α)βεβαιότητες αλλά και γεμάτη αναθεωρήσεις μέσα από τα μεγάλα ή μικρά σημάδια-*μνημεία* της, φανερά ή κρυμμένα μες στις πόλεις, μέχρι να μεταβούμε στην (επαν)εν-γραφή της πολιτισμικής μας ιστορίας, το δίχως άλλο αποζητά την (επι-)γνώση αλλά και τον σεβασμό μας. Γιατί μόνο έτσι θα μπορέσουμε να την διαφυλάξουμε αλλά και να μεταδώσουμε την σημασία της, από την μια γενιά στην άλλη, με αγάπη προς τον άνθρωπο, πριν ο βιολογικός μας θάνατος γίνει παρών. Κι αν κάτι υπογραμμίζει η τέχνη του καιρού μας, όπως και κάθε εποχής, ως η πλέον ευαίσθητη έκφραση του πολιτισμού, είναι ότι τελικά η συγκρότηση και η διαφύλαξη της μνήμης μας και των πολιτισμικών της καταλοίπων, μέσα σε αυτό το μωσαϊκό από μνήμες που αποτελούν τόσο την ταυτότητα μιας πόλης όσο και τον ανθρωπισμό μας, είναι μία ιδιαίτερα πολύτιμη (δια)προσωπική υπόθεση που μας αφορά όλους. Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την ανθρωπινή πορεία μας, αλλά και για να μπορούμε να συνυπάρξουμε μεταξύ μας συνειδητά αρμονικά. Ιδίως σε καιρούς όπως οι σημερινοί, με τις συνεχείς αλλαγές του σύγχρονου αστικού χώρου, την αυξημένη κινητικότητα, την αλλαγή των μορφών επικοινωνίας και την ανατροπή προηγούμενων μορφών μεταβίβασης της εμπειρίας, αλλά και με βιωμένο ένα συνεχές αίσθημα μίας απισφαλούς προσωπικότητας, οι διαστάσεις του χωροχρόνου μεταβάλλονται τόσο ραγδαία, ώστε προκαλούν απώλεια μνήμης και σταδιακά πολιτισμική αμνησία. Με τέτοια δεδομένα, η διαφύλαξη αλλά και η κριτική επεξεργασία των αναμνήσεών μας, τόσο ατομικό όσο και συλλογική, δεν μπορεί παρά να παραμένει ένα ανοιχτό και σταθερά επίκαιρο ζητούμενο.

Μανόλης Καρτεράκης
Ιστορικός Τέχνης- Επιμελητής

ΩΔΗ ΣΤΗ ΜΝΗΜΟΣΥΝΗ

I. Στροφή: Εγκώμιο

Λαμπρινή Μποβιάτσου

Θραύσμα I

Μεικτή τεχνική (γύψος, λάδι και μολύβι σε μεταλλικό κουτί, αφετέρω πεταλούδας)
18 x 18 x 4 cm, 2018

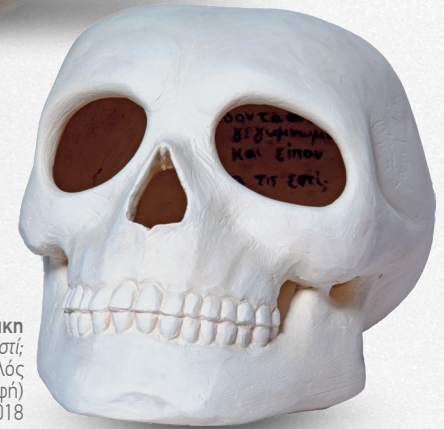
Μιράντα Σκυλουράκη

Άρα τις εστί;

Κεραμικό (ψημένο λευκό πλάσ, αφετέρω με εγχάρακτη επιγραφή)
17 x 23 x 16 cm, 2018

Και πάλιν κατενόησα ἐν τοῖς μνήμασι
καὶ εἶδον τὰ ὀστά τὰ γεγυμνωμένα
καὶ εἶπον: ἄρα τίς ἐστί, βασιλεὺς
ἢ στρατιώτης,
ἢ πλούσιος ἢ πέννης, ἢ δίκαιος ἢ ἁμαρτωλός;

Νεκρώσιμα Ἰδιόμελα Ἰωάννου Μοναχοῦ,
τοῦ Δαμασκηνοῦ,
Ἔχος πλ. α' Ἀκολουθία Νεκρώσιμος
ἤτοι εἰς κεκοιμημένους

Καὶ εἶδα με το νοῦ μου τα μνήματα
Καὶ εἶδα τὰ ἄσφαρκα ὀστά
καὶ εἶπα. Ἄρα ποῖος εἶναι (ο νεκρός),
βασιλιάς ἢ στρατιώτης;
πλούσιος ἢ φτωχός; δίκαιος ἢ ἁμαρτωλός;

Νεκρώσιμα Ἰδιόμελα Ἰωάννου Μοναχοῦ
τοῦ Δαμασκηνοῦ (7ος-8ος αἰώνας μ.Χ.),
Ἔχος πλ. α' (Νεκρώσιμος Ἀκολουθία
- εἰς κεκοιμημένους)

«Και φθάνω στους λειμώνες και στα αχανή ανάκτορα της μνήμης (campus et lata praetoria memoriae). Εκεί η όραση αποθέτει τους θησαυρούς (thesauri) αρίφνητων εικόνων. Εκεί κρύβονται επίσης και όσα συλλογίζομαστε, μεγεθύνοντας ή σμικρύνοντας ή μεταβάλλοντας με όποιον άλλο τρόπο αυτά που συνέλαβαν οι αισθήσεις μας, καθώς και οτιδήποτε άλλο εναποτέθηκε και αποθηκεύτηκε και δεν έχει ακόμα βυθιστεί και θαφτεί μέσα στη λήθη.»

Στα ανάκτορα της μνήμης καλώ να προβάλει μπροστά μου ό,τι θέλω. Άλλα μου φανερώνονται αμέσως, και άλλα θέλουν τον χρόνο τους, σαν να ξετριπώνουν από βαθύτερα κρησφύγετα. Είναι άλλα που ορμούν απρόσκλητα στη θέση άλλων και ξεπετάγονται μπροστά μου σαν να μου λένε: «Εμάς δεν θέλεις.» Τότε με το χέρι της καρδιάς τα αποδιώχνω από το πρόσωπο της αναπόλησής μου, μέχρι να διακρίνω πίσω από τις σκιές την επιθυμητή εικόνα να αναδύεται μέσα από την κρύπτη της. Άλλες αναμνήσεις φθάνουν εύκολα, μπαίνουν πειθαρχημένα στη θέση τους και έρχονται με τη σειρά που τις κάλεσα. Αυτές που εμφανίζονται πρώτες παραχωρούν τη θέση στις επόμενες και έπειτα εξαφανίζονται, για να ξαναφανερωθούν όταν θελήσω. Αυτό συμβαίνει όταν αφηγούμαι κάτι από μνήμης.»

Αγ. Αυγουστίνος (354-430 μ.Χ.)
Φιλόσοφος-Θεολόγος

Εξομολογήσεις Χ 8
(μτφρ. Φραγκίσκη Αμπαζοπούλου,
εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1999, τόμος Β').

Πρόσοψη του Ενετικού Ναού του Αγ. Φραγκίσκου Χανίων (Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων).

Μαρτυρείται ήδη το 1596 (Σχεδιαστική αποτύπωση από τον Ρωμανό Καλλιγά).

Ενετικός Ναός Αγ. Φραγκίσκου Χανίων
(Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων).
Εσωτερικό (το Μουσείο).

Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων

Η πλούσια Αρχαιολογική Συλλογή του Μουσείου Χανίων φιλοξενείται από τον Ιούλιο του 1962 στον βενεταϊκό ναό του Αγίου Φραγκίσκου στην οδό Χάληδων κοντά στην πλατεία Συντριβανίου. Ο ναός, στον τύπο των μεσαιωνικών βασιλικών της Δύσης, γνώρισε κατά τη μακράν ιστορία του πολλές αλλαγές στη μορφή και τη χρήση του. Το αρχικά μικρό κτίσμα επεκτάθηκε προς τα ανατολικά στα 1605, την εποχή που οι Βενετοί άρχοντες ανασυγκροτούν πολεοδομικά την πόλη των Χανίων και κατασκευάζουν τη Ruga Magistra, σημερινή οδό Χάληδων. Μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Οθωμανούς, ο χώρος μετατράπηκε σε μουσουλμανικό τέμενος, το Πιουσούφ Πασά Τζαμιάς. Την εποχή του μεσοπολέμου λειτούργησε διαδοχικά ως κινηματογράφος, «Ιδαίον Άντρον», κέντρο διασκέδα-

σης με την επωνυμία «Cafe Santan» και μετά τη γερμανική κατοχή ως αποθήκη στρατιωτικών ειδών. Προκειμένου να μετατραπεί σε ασφαλή χώρο για την έκθεση των αρχαιοτήτων πραγματοποιήθηκαν από το 1958 έως το 1961 εξωτερικά του ναού εκτεταμένες εργασίες επισκευής και αναστήλωσης. Την περίοδο 1977-1981 ολοκληρώθηκε η αποκατάσταση στο εσωτερικό του. Τα αρχαιολογικά εκθέματα προέρχονται από διάφορες περιοχές των Χανίων και συνθέτουν την πολιτισμική ιστορία του νομού από την τελική νεολιθική περίοδο έως την ρωμαϊκή εποχή. Η έκθεση διακρίνεται σε δύο χρονικές ενότητες. Η πρώτη (ανατολική) περιλαμβάνει ευρήματα των προϊστορικών χρόνων (4η έως και 2η χιλιετία π.Χ.) και η δεύτερη (δυτική) των ιστορικών χρόνων (1η χιλιετία π.Χ. έως τον 4ο αιώνα μ.Χ.).

σης με την επωνυμία «Cafe Santan» και μετά τη γερμανική κατοχή ως αποθήκη στρατιωτικών ειδών. Προκειμένου να μετατραπεί σε ασφαλή χώρο για την έκθεση των αρχαιοτήτων πραγματοποιήθηκαν από το 1958 έως το 1961 εξωτερικά του ναού εκτεταμένες εργασίες επισκευής και αναστήλωσης. Την περίοδο 1977-1981 ολοκληρώθηκε η αποκατάσταση στο εσωτερικό του. Τα αρχαιολογικά εκθέματα προέρχονται από διάφορες περιοχές των Χανίων και συνθέτουν την πολιτισμική ιστορία του νομού από την τελική νεολιθική περίοδο έως την ρωμαϊκή εποχή. Η έκθεση διακρίνεται σε δύο χρονικές ενότητες. Η πρώτη (ανατολική) περιλαμβάνει ευρήματα των προϊστορικών χρόνων (4η έως και 2η χιλιετία π.Χ.) και η δεύτερη (δυτική) των ιστορικών χρόνων (1η χιλιετία π.Χ. έως τον 4ο αιώνα μ.Χ.).

Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων

«Πολυτέκνου Θεάς, ω Μνημοσύνης
Θρέμματα πτερωτά, χαράι του ανθρώπου,
Και των μακάρων Ολυμπίων αείμνηστα
Κ' ευτυχή δώρα• επί τα νώτα ακάμαντα
Των ζεφύρων, πετάξατε ταχέως.
Εσάς προσμένει η γη μου• εκεί τα σφάγια,
Και τ' άνθη εκεί πλουτιζουσι, και η σμύρνα,
Χιλίους ναούς• τους έκτισαν ανίκητα
Της ιεράς Ελευθερίας τα χέρια.»

Εισαγωγή από τις Ωδές του ποιητή **Ανδρέα Κάλβου** («Λύρα», 1824).
Επίκληση προς την Μνημοσύνη και τις κόρες της, τις Μούσες

Ο ενετικός Ναός
του Αγ. Φραγκίσκου
Χανίων ως
Καφέ Σαντάν

Ενετικός Ναός
Αγ. Φραγκίσκου
Χανίων. Αύλειος
χώρος με κρήνη
οθωμανικής
περιόδου από το
μουσουλμανικό
τέμενος.

Ο ενετικός Ναός
του Αγ. Φραγκίσκου
Χανίων
ως κινηματοθέατρο
«Ιδαίον Αντρον»

Επέστρεφε

Επέστρεφε συχνά και παίρνε με,
αγαπημένη αίσθησις επέστρεφε και παίρνε με –
όταν ξηπνά του σώματος η μνήμη,
κ' επιθυμία παλιά ξαναπερνά στο αίμα·
όταν τα χείλη και το δέρμα ενθυμούνται,
κ' αισθάνονται τα χέρια σαν ν' αγγίζουν πάλι.

Επέστρεφε συχνά και παίρνε με την νύχτα,
όταν τα χείλη και το δέρμα ενθυμούνται...

Κ. Π. Καβάφης (1910)

Ποιητής

Αλίκη Χιωτάκη
Black Prisma

Art film (12:24), one channel video loop
Διαστάσεις μεταβλητές, προβολή σε οθόνι 43", 2017

Μιράντα Σκυλουράκη
Εις μνήμην (Ενθύμια)
Ακρυλικά και ξυλομπογιές σε χαρτί,
φωτογραφίες, 100 × 70 cm, 2018

Μιράντα Σκυλουράκη
In memoriam (Ανάμνηση)
Ξυλομπογιές και μολύβι σε χαρτί,
χώρα, 100 × 70 cm, 2018

Αλίκη Χιωτάκη
100 γυν. ψυχές
(les vestiges)
Σχέδια με μελάνι
σε χαρτί moleskin
21 × 14,8 cm
και προβολή
σε οθόνι 32",
2015-

Ξημερώματα 12ης Απριλίου 1978

Να γράφεις για να θυμάσαι;
Όχι για να θυμάμαι εγώ,
αλλά για ν' αντιπαλέψω
το σπαραγμό της λήθης,
στο βαθμό που προαναγγέλλεται
απόλυτη.

Το ότι -σε λίγο- δεν θα υπάρχει πια
«κανένα ίχνος», πουθενά,
σε κανέναν.

Αναγκαιότητα του «Μνημείου»
Memento illam vixisse*

*Θυμήσου ότι εκείνη έζησε

Roland Barthes

Κριτικός λογοτεχνίας & φιλόσοφος

(από το Ημερολόγιο πένθους,
μτφρ. Κατερίνα Σχινά,
Αθήνα: εκδ. Πατάκη, 2016 – α' εκδ. 2009)

Λαμπρινή Μποβιάτσου
Η κόκκινη πινελιά
Μεικτή τεχνική
(λάδι σε μεταλλική
οστεοθήκη,
γύψος, παιχνίδια,
πολυουρεθάνη, φακός)
47 x 47 x 30 cm, 2016

ΩΔΗ ΣΤΗ ΜΝΗΜΟΣΥΝΗ

III. Επωδός: Κατευόδιο

Λαμπρινή Μποβιάτσου

Η Μνήμη της πόλης

Μεικτή τεχνική (μολύβι σε ξύλο, μολύβι
και λάδι σε έτοιμο αντικείμενο,
θραύσμα επιζωγραφισμένης τοικοποιίας)
165 x 62 cm, 2018

Όταν ο χρόνος
θ'αφανίσει τούτη τη γενιά,
στη μέση νέων δεινών
εσύ θα ζήσεις,
φίλη του ανθρώπου,
για να του μπνάς:
"Η ομορφιά είναι αλήθεια,
η αλήθεια ομορφιά" -
να ποια είναι η γνώση
κι ό,τι αξίζει να γνωρίσεις.

John Keats

Ωδή σε μια Ελληνική Υδρία (1819)

Κυματισμοί

Απ' όλες τις ιδέες που αναδύθηκαν στα πολλά χρόνια που ασκώ το επάγγελμά μου, θεωρώ ότι για ν' αντικρούσει κανείς το άγχος θανάτου ενός ανθρώπου και την θλίψη του για το εφήμερο της ζωής, εξαιρετική δύναμη έχει η ιδέα των κυματισμών.

Η λέξη κυματισμοί αναφέρεται στο γεγονός ότι ο καθένας από μας παράγει – συχνά χωρίς συνειδητή πρόθεση ή χωρίς να το αντιλαμβανόμαστε – ομόκεντρους κύκλους επιρροής, οι οποίοι μπορεί να επηρεάζουν άλλους ανθρώπους για πολλά χρόνια, ακόμα και για πολλές γενιές. Η επίδραση δηλαδή που έχουμε στους άλλους ανθρώπους μεταβιβάζεται με τη σειρά της σε άλλους, σαν τους κυματισμούς μέσα σε μια λιμνούλα που προεκτείνονται ολοένα, ώσπου παύουν να είναι ορατοί και συνεχίζονται πια σε νανο-επίπεδο. Η ιδέα ότι μπορούμε ν' αφήσουμε κάτι απ' τον εαυτό μας, ακόμα και πέρα απ' την αντίληψή μας, προσφέρει μια πολύ δραστητική απάντηση σε όσους ισχυρίζονται ότι από το πεπερασμένο και το εφήμερο της ύπαρξής μας προκύπτει αναπόφευκτα η έλλειψη νοήματος.

Οι κυματισμοί δεν σημαίνουν απαραίτητα ότι αφήνουμε πίσω μας την εικόνα μας ή το όνομά μας [...] Οι απόπειρες να διατηρήσουμε την προσωπική μας ταυτότητα είναι πάντοτε μάταιες. Η παροδικότητα είναι αιώνια. Οι κυματισμοί, με την έννοια που χρησιμοποιώ τη λέξη, αφορούν αντίθετα το ν' αφήσουμε πίσω μας κάτι απ' την εμπειρία της ζωής μας. Κάποιο χαρακτηριστικό. Ένα κομμάτι σοφίας, καθοδήγησης, κάποια αρετή, μια ανακούφιση που μεταδίδεται στους άλλους, γνωστούς μας ή αγνώστους.

Irvin D. Yalom

Ψυχίατρος – Ψυχοθεραπευτής

Στον Κήπο του Επίκουρου. Αφήνοντας πίσω τον τρόπο του θανάτου, μτφρ. Ευαγγελία Ανδριτσάνου - Γιάννης Ζέρβας, Αθήνα: εκδ. Άγρα, 2008

VII.

Μιράντα Σκυλουράκη
Memento (a)mori – Πόλ(ε)ις
Μολύβι σε χαρτί
164 x 73 cm, 2018

Η Πόλις

Είπες «θα πάγω σ' άλλη γη,
θα πάγω σ' άλλη θάλασσα.
Μια πόλις άλλη θα βρεθεί καλλίτερη από αυτή.
Κάθε προσπάθεια μου μια καταδίκη είναι γραφτή
κ' είν' η καρδιά μου — σαν νεκρός — θαμμένη.
Ο νους μου ως πότε μες στον μαρασμόν
αυτόν θα μένει.

Όπου το μάτι μου γυρίσω, όπου κι αν δω
ερείπια μαύρα της ζωής μου βλέπω εδώ,
που τόσα χρόνια πέρασα και ρήμαξα και χάλασα.»
Καινούριους τόπους δεν θα βρεις,
δεν θα βρεις άλλες θάλασσες.
Η πόλις θα σε ακολουθεί. Στους δρόμους θα γυρνάς
τους ίδιους. Και στες γειτονιές τες ίδιες θα γερνάς
και μες στα ίδια σπίτια αυτά θ' ασπρίζεις.
Πάντα στην πόλι αυτή θα φθάνεις. Για τα αλλού
— μη ελπίζεις—
δεν έχει πλοίο για σε, δεν έχει οδό.
Έτσι που τη ζωή σου ρήμαξες εδώ
στην κόψη τούτη την μικρή, σ' όλην την γη την χάλασες.

Κ. Π. Καβάφης (1910)

VIII.

IX.

Αλίκη Χιωτάκη

Η πόλις θα σε ακολουθεί (Μνημείο για ένα ποίημα)

Μεικτή τεχνική (κάρβουνο, μαρκαδόροι, παστέλ, μελάνι σε χαρτί)
300 x 50 cm, 2018

Παράλληλες εκδηλώσεις της έκθεσης

Ex Silentio – Μνήμη

Τραγούδια από τη μεσαιωνική Ιταλία, Ισπανία και Γαλλία
Μουσική από την Ανατολική Μεσόγειο
Έργα των Κρητικών Λεονταρίτη και De Laudis

Παρασκευή 28/9, στις 20:00

Μικρή παρουσίαση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων (Ενετικός Ναός Αγ. Φραγκίσκου)
στο πλαίσιο των εγκαινίων της έκθεσης

Κυριακή 30/9, στις 20:00

Συναυλία στο Βενιζέλειο Ωδείο Χανίων

Η «Μνήμη» είναι ένα αφιέρωμα σε επώνυμους και ανώνυμους συνθέτες που έζησαν και δημιούργησαν σε ξένους τόπους κατά τον Μεσαίωνα μέχρι τον 17ο αιώνα, ενώ ταυτόχρονα είναι ο ομώνυμος τίτλος του δεύτερου δίσκου του συνόλου Ex Silentio. Στο παρόν αφιέρωμα στη μνήμη και τη διασπορά, ως μια αναζήτηση του Άλλου, αντιπαραβάλλονται ποικίλες γλώσσες, όργανα και εκτελεστικές πρακτικές και παραδόσεις από πολύ διαφορετικούς τόπους. Από την Ισπανία μέχρι την Πόλη, και από τη Φλωρεντία μέχρι την Ανατολική Μεσόγειο και τη ενετοκρατούμενη Κρήτη του 16ου αιώνα. Η κάθε περιοχή έχει τα δικά της ιδιωματικά χαρακτηριστικά. Η κάθε μία μεταφέρει τη δική της μοναδική μνήμη.

Δημήτρης Κούντουρας

Ερμηνεύουν:

Δημήτρης Κούντουρας, φλάουτο με ράμφος, μπαρόκ φλάουτο & μουσική διεύθυνση

Θεοδώρα Μπάκα, φωνή

Πάνος Ηλιόπουλος, τσέμπαλο

Σοφία Λαμπροπούλου, κανονάκι

Βιογραφικά Καλλιτεχνών

Λαμπρινή Μποβιάτσου

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1975. Σπούδασε Ζωγραφική στην Accademia di Belle Arti di Roma, με καθηγητή τον Sandro Trotti. Έχει παρουσιάσει το εικαστικό της έργο σε 6 ατομικές εκθέσεις και σε πάνω από 50 ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Το 2002 κέρδισε έπαινο γλυπτικής στην 1η Πανελλήνια Έκθεση Μικρογραφικής Τέχνης (Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο, Θεσσαλονίκη). Το 2003 εκπροσώπησε την Ελλάδα στην 11η Biennale των Νέων Δημιουργών Ευρώπης και Μεσογείου (Αθήνα), ενώ την ίδια χρονιά συμμετείχε στην έκθεση των 30 επιλεγμένων καλλιτεχνών για το Βραβείο Ευρωπαϊκής Ζωγραφικής του Μουσείου Φρουσίρα. Το 2004 έλαβε μέρος στην διοργάνωση «Δίδυμες Μούσες-Gemine Muse», όπου φιλοτέχνησε έργο για το Castello Ursino στην Catania της Ιταλίας. Έργα της βρίσκονται στην συλλογή της Πινακοθήκης Grottamare (Ιταλία), του Μουσείου του Πανεπιστημίου Αθηνών, της Δημοτικής Πινακοθήκης της Κέρκυρας, του Μουσείου Φρουσίρα, του Μουσείου Εικαστικών Τεχνών Ηρακλείου, της Δημοτικής Πινακοθήκης Χανίων, της Πινακοθήκης Μοσχανδρέου, του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης Χανίων-Ελαιουργείον, της Imago Mundi (Luciano Benetton Collection), καθώς και σε διάφορες ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ζει και εργάζεται στα Χανιά.

Μιράντα Σκυλουράκη

Γεννήθηκε στα Χανιά το 1978. Σπούδασε Γλυπτική στη Σχολή Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με καθηγητή τον Φώτη Χατζιωαννίδη. Από το 2005 μέχρι το 2008 παρακολούθησε μαθήματα Αγιογραφίας. Από το 2003 εργάζεται στην Εκπαίδευση (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τεχνική εκπαίδευση, εκπαίδευση ενήλικων, ειδική αγωγή). Έχει συμμετάσχει σε πάνω από 30 ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό (ενδεικτικά: Palais Hirsch, Σβέτζιγκεν (Γερμανία), Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Χανίων – Ελαιουργείον, Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων, Μουσείο Εικαστικών Τεχνών Ηρακλείου, Κέντρο Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου, Αρχαιολογικό Μουσείο Κισάμου, κ.α.). Ζει και εργάζεται στα Χανιά.

Αλίκη Χιωτάκη

Διαθεματική καλλιτέχνης που εστιάζει στις μεταβολές και στους ρυθμούς της κίνησης και της φόρμας στον χώρο, μέσα από τη βιντεογραφία, την σωματική κίνηση, την φωτογραφία και το σχέδιο. Γεννήθηκε στα Χανιά το 1975. Σπούδασε Γραφικές Τέχνες στη Σχολή Βακαλό και Χορό με Οπτικοακουστικές Πρακτικές (Dance with Visual Practice) στο Πανεπιστήμιο του Brighton, με μεταπτυχιακή ειδίκευση στις Labananalysis and Somatic studies από το Πανεπιστήμιο του Surrey. Είναι αναλύτρια κίνησης (Laban Movement Analysis). Έργα της έχουν παρουσιαστεί στην Ευρώπη, την Ασία και στην Αμερική (ενδεικτικά: Διεθνής Φεστιβάλ Video Dance Κολωνίας, Κρακοβίας, Αθήνας-Θεσσαλονίκης, Βούπερταλ, Βουργουνδίας, Λευκωσίας, Dança em foco Βραζιλίας, Muestra de Movimiento Audiovisual Μεξικού, Triskelion Arts Dance Film Festival N. Υόρκης, Στοκχόλμης, Μπογκοτά, Ελσίνκι, Κάλιαρι, Λονδίνου, Μακάο, Γκρας, Κέντρο Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου, Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων, Μουσείο Εικαστικών Τεχνών Ηρακλείου, Μουσείο Τυπογραφίας, Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, κ.α.). Το έργο της 60 Pulses προτάθηκε το 2016 στο Rollout Dance Film Festival, Macao S.A.R, Κίνα, για το Βραβείο Κριτικής Επιτροπής και το Βραβείο κοινού, ενώ το 2017 βραβεύτηκε στο D'Olhar Festival itinerante de Dança e Video, Βραζιλία (Ειδική μνεία). Διδάσκει τακτικά σε ενήλικες αυτοσχεδιασμό και συνειδητοποίηση δια μέσου της κίνησης υπό μορφή σύντομων εργαστηρίων. Επίσης, υπό μορφή εργαστηρίου έχει διδάξει επί σειρά ετών ελεύθερο σχέδιο εκ του φυσικού με γυμνό μοντέλο. Το 2016 ανέλαβε την επιμέλεια παρουσίασης ταινιών χορού (video dance) σε σχετικό αφιέρωμα στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης. Το 2017 επιμελήθηκε την ενότητα video dance στο πλαίσιο του 5ου Διεθνούς Φεστιβάλ Κινηματογράφου Χανίων. Ζει και εργάζεται στα Χανιά.

Τὴν μὲν αἰὶ πολύμυθον, αἰὶ λάλον, ὧ̄ ξένη, κίσα
 φάσει, τὴν δὲ μέθας σύντροφον ἄδε κύλιξ,
 τὴν Κρηῖσαν δὲ τὰ τόξα, τὰ δ' εἶρια τὴν φιλοεργόν,
 ἄνδεμα δ' αὐ̄ μίτρας τὴν πολιοκρόταφον·
 τοιάνδε σταλοῦχος δδ' ἔκρυφε Βιττιίδα τύμβος
 Τιμέα ἄχραντον νυμφιδίαν ἄλοχον.
 Ἄλλ', ὦ̄νερ, καὶ χαίρε καὶ οἰχομένοισιν ἐς ἄδαν
 τὴν αὐτὴν μύθων αὐ̄θις ὄπαζε χάριν.

Αντίπατρον Σιδωνίου

ΠΑ, VII, 423

χι.

Πως φλύαρη ἤμουνα, λαλίστατη, το δείχνει η κίσα, ξένη,
 κι η κύλικα πως το κρασί αγαπούσα. Από την Κρήτη εγώ,
 τα τόξα εδώ το φανερώνουν· τη φιλεργία μου μνημονεύει
 το μαλλί, κι ο κεφαλόδεσμος της κόμης μου το χιόνι.
 Η Βιττιδα υπήρξα, του Τιμέα γυναίκα αγνή,
 Και το μνήμα μου τέτοιο.
 Χαίρε, αγαθέ, κι ἴδιαν ευχή
 σ' ὅσους στον Ἄδη κατεβαίνουν δώσω.

Αντίπατρον Σιδωνίου (2ος αιώνας π.Χ.)

Παλατινή Ανθολογία, VII, 423*

*Επιτάφιος Λόγος. Αρχαία Ελληνικά Επιτύμβια Επιγράμματα,
 μτφρ. Παντελής Μπουκάλας. Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα, Σειρά «Μέλαινα Χολή», 1999

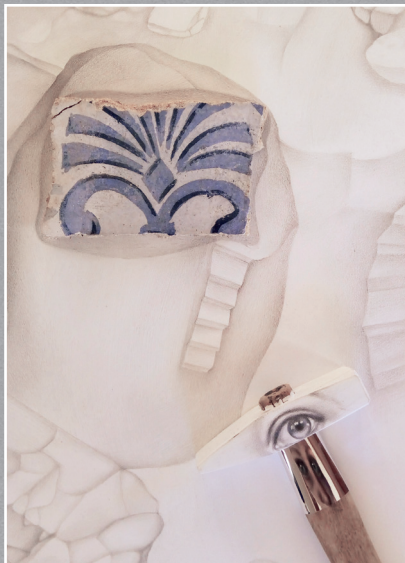
ενθυμού < ενθύμησι < ενθύμιο

μη (με) λησιμόνει } ποώδες φυτό με μικρά μπλε άνθη
 (το γένος *Μυοσωτίς*)
 σύμβολο *αγάπης* αλλά και μνήμης των νεκρών

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ (ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΧΑΝΙΩΝ)

- I. Πήλινη πυξίδα με παράσταση κιθαρωδού. Καλάμι, θαλαμωτός τάφος, Υστερομινωική IIIB, (1300-1250π.Χ.).
- II. «Σφράγισμα του δεσπότη» σε πηλό. Χανιά - λόφος Καστέλι, Υστερομινωική IB (περ. 1450 π.Χ.).
- III. Πήλινο ειδώλιο γυναικείας μορφής. Χανιά, λαξευτό ταφικό μνημείο, Ελληνιστική περίοδος, τέλος 4ου αι. π.Χ.
- IV. Σχεδιαστική αποτύπωση από το «Σφράγισμα του δεσπότη».
- V. Πήλινο ειδώλιο θρηνωδού. Χανιά, λαξευτό ταφικό μνημείο, Ελληνιστική περίοδος, τέλος 4ου-αρχές 3ου αι. π.Χ.
- VI. Πήλινη λουτροειδής λάρνακα με απεικόνιση σχηματοποιημένων χταποδιών. Χανιά, θαλαμωτός τάφος, Υστερομινωική IIIB (1300-1200 π.Χ.).
- VII. Ανδριάντας φιλοσόφου ή ρήτορα, Έλυρος, Ρωμαϊκή περίοδος, 3ος μ.Χ.
- VIII. Πήλινη πινακίδα γραμμικής Α' γραφής. Χανιά-λόφος Καστέλι, Υστερομινωική IB (1525/1500-1450 π.Χ.)
- IX. Πήλινο παιδικό παιχνίδι-ομοίωμα ταύρου με ρόδες. Γαβαλομούρι Κισιάμου, ταφή. Ύστερη γεωμετρική II περίοδος (700-675 π.Χ.).
- X. Ανάγλυφο ανασθηματικό πλακίδιο με απεικόνιση Απόλλωνα κιθαρωδού. Σπήλαιο Αρκουδοσπηλιά, Ακρωτήρι Χανίων. Κλασική περίοδος 5ος αι. π.Χ.
- XI. Εικονιστική προτομή αστής. Χανιά, Πρωτοβυζαντινή περίοδος, περί το 410 μ.Χ.

#Europe for Culture
Η κληρονομιά μας:
Το παρελθόν συναντά το μέλλον

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Υπουργείο Πολιτισμού
& Αθλητισμού

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΟΥΣΕΙΩΝ, ΕΚΘΕΣΕΩΝ
& ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Υπουργείο Πολιτισμού
& Αθλητισμού
ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ
ΧΑΝΙΩΝ

Περιφέρεια Κρήτης
Περιφερειακή Ενότητα
Χανίων

